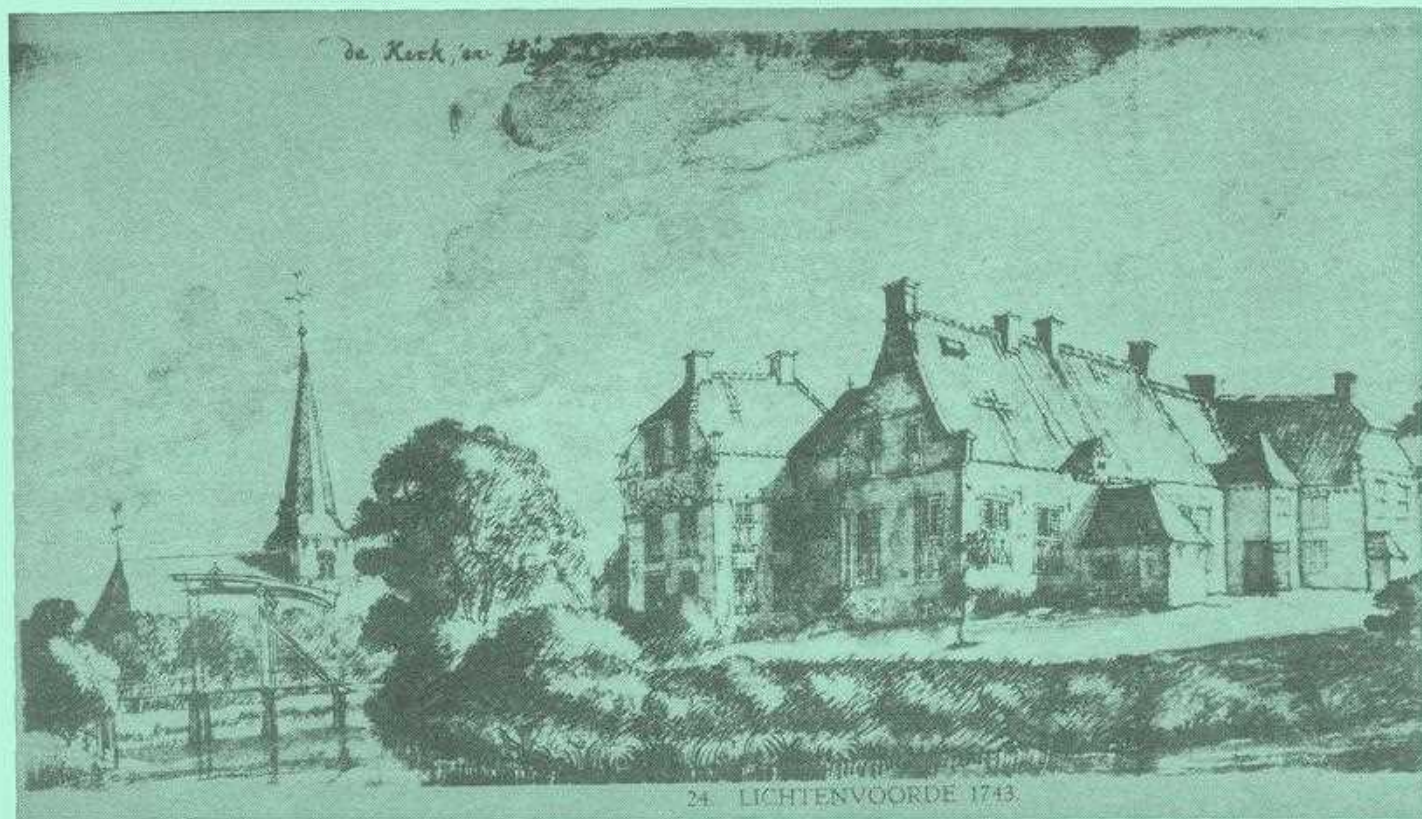

DE LICHTE VOORDE

PERIODIEK VAN DE
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE.

STAD EN HEERLIJKHEID
LICHTENVOORDE, GESTICHT IN 1616.

L I C H T E N V O O R D E

door

Jhr. Mr. A.H. Martens van Sevenhoven.

Lichtenvoorde behoort tot de plaatsen in Gelderland, waarvan de oudere geschiedenis (in casu die van vóór C. 1600) niet gemakkelijk kan worden nagespoord, omdat er weinig bronnen voor zijn bewaard.

In het staatsarchief te Munster zullen nog wel eenige ons tot dusverre onbekende gegevens te vinden zijn, maar het is nu niet mijn bedoeling, langs dien weg een zoo volledig mogelijke geschiedenis van Lichtenvoorde samen te stellen. Ik wilde er alleen op wijzen, dat zelfs omtrent de plaats, die het in de kerkelijke en staatkundige indeeling van het land innam vóór omstreeks 1600, nog steeds minder juiste voorstellingen gangbaar zijn, maar dat de weinige gegevens, waarover het Rijksarchief te Arnhem beschikt, daaromtrent althans wel de noodige opheldering kunnen verschaffen.

In het bekende werk van Adolph Tibus, "Gründungsgeschichte der Stifter, Pfarrkirchen, Klöster und Kapellen im Bereiche des alten Bisthums Münster", blz. 1200 vlg., wordt op grond van Munstersche archivalia betoogd, dat de kerk te Lichtenvoorde oorspronkelijk een slotkapel geweest zou zijn in het kerspel Groenlo, doch dat het in den loop der 15de eeuw een afzonderlijk kerspel zou zijn geworden. Deze meer dan eens nageschreven bewering is niet juist 1). Weliswaar zijn de akten, waarin goederen onder Lichtenvoorde omschreven worden, bij ontstentenis van plaatselijke archieven van vóór 1600 schaarsch, maar mij zijn er toch verschillende uit de 15de en de 16de eeuw bekend en in geene van die komt een kerspel Lichtenvoorde voor, terwijl meestal het goed werd aangeduid als gelegen in het kerspel (de parochie) Groenlo. Van meer belang is, dat uit verschillende stukken in de verzameling betreffende Borculo, die in 1837 door het Munstersche aan het Geldersche Archief is overgedragen, duidelijk blijkt, dat er vóór het definitief Geldersch worden van de plaats in 1616 geen zelfstandig kerspel Lichtenvoorde is geweest.

1) Ik heb haar ook geloofd, blijkens no.49 van mijn inventaris van het archief der heeren van Wisch (Inventarissen Rijks- en andere archieven II, blz. 193); in de stukken onder dat inventarisnummer, van 1578 en 1580, wordt Lichtenvoorde niet kerspel genoemd.

Van een kerk te Lichtenvoorde is in die stukken nergens sprake, slechts van een kapel. Eerst in brieven van 1602 vind ik die kapel ook wel "Kirche" genoemd, maar dan schijnt het gebouw bedoeld te zijn, niet het begrip ^{kerspel-}kerk. Daarentegen heeft de aartsdiaken te Munster, op wien Tibus zich beroept, het steeds over de kapel te Lichtenvoorde, o.a. in een dossier betreffende geschillen met den bisschop van Deventer in 1571 en volgende jaren.

Die kapel te Lichtenvoorde nu is gesticht in 1496. In de meergemelde verzameling is n.l. een charter van 20 juni van dat jaar bewaard, waarbij Frederik heer van Bronkhorst en Borculo oorkondt, dat hij te Lichtenvoorde een kapel heeft doen timmeren, die hij met toestemming van den pastoor te Grol, in wiens parochie zij gelegen is, heeft laten consacreeeren, hem belovende, dat de kerk te Grol er geen nadeel van zal ondervinden; in de kapel zouden geen dooden worden begraven, men zou er niet doopen, sacramenten bedienen of prediken zonder de toestemming van den pastoor. Deze zou evenveel ontvangen van zijn kerspellieden, die te Lichtenvoorde of daaromtrent woonden, als tot dusverre, toen de heer nog geen kapel aldaar had getimmerd.

Van ouderen datum is een tweede kapel onder Lichtenvoorde, die in de buurschap Vrageren, waarvan nog een bouwval bestaat. Tibus meent ook aan die kapel zekere zelfstandigheid te moeten toekennen. De oudste mij bekende oorkonden, die er op betrekking hebben, zijn twee charters van 1444 in de uit Munster afkomstige verzameling. Dat van 23 oktober van dat jaar houdt een overeenkomst in tusschen den heer van Bronkhorst en Borculo en den pastoor te Grol over de renten der kapel te Vrageren in het kerspel Grol: zij zouden voortaan ten goede komen aan een priester, die er wekelijks drie missen zou bedienen, terwijl de buurlieden van Vrageren in de kerk te Grol hunne hoogtijden zouden vieren, hunne kinderen laten doopen en hunne dooden begraven. De aanstelling van den priester kwam den heer van Borculo toe. Uit andere stukken blijkt, dat deze bovendien de collatie had van de St. Anthonisvicarie in de door hem gestichte kapel te Lichtenvoorde en dat daarmede in den regel dezelfde priester werd begiftigd, die de kapel te Vrageren bediende. In de tweede helft der 16de eeuw werd deze veelal de rector der kapellen genoemd. Aan de rechten van den pastoor te Grol werd evenwel niet te kort gedaan door het rectoraat van die twee kapellen in zijn parochie.

Nog in 1583 berichtte de drost van Borculo den bisschop van Munster, dat, blijkens inlichtingen, van den voogd te Lichtenvoorde ontvangen, de burgers en

huislieden binnen en buiten die plaats te Grol in de kerk behoorden en daar hunne dooden moesten begraven. Er was echter een kleine kapel te Lichtenvoorde, waar zij tijdelijk, in verband met den oorlogstoestand, zouden willen begraven. Deze mededeeling verplaatst ons in een tijd, die in de bedoelde streek een groote verwarring op staatkundig en vooral op kerkelijk gebied te zien geeft. Ik heb over dien onduidelijken toestand al eens iets opgemerkt in mijn bijdrage over de kerk te Geesteren , daarbij aanknopend aan de uitvoeriger mededeelingen, die door Dr. Van Veen enkele jaren tevoren waren gedaan .

De weinige gegevens, waarover wij voor Lichtenvoorde beschikken, spreken mijn aldaar terloops geuite meening niet tegen, dat die plaats, evenals ook Beltrum, overwegend Roomsch is gebleven onder den invloed van de Spanjaarden, die van Grol uit de pogingen van de Munstersche regeering om in haar gebied de ketterij tegen te gaan hebben kunnen steunen. Dit geldt dan echter bepaaldelijk van de periode, waarin Munster de heerlijkheid Borculo in bezit hield, van den dood der Luthersche gravin-weduwe van Bronkhorst Maria van Hoya in 1579 tot het jaar 1616, toen de heer van Borculo met erkenning van de Staten van Gelderland als hooge overheid, ingevolge het bekende vonnis van het Hof van 1615, in zijn heerlijkheid terugkeerde. Van dat tijdvak moeten we dan nog de periode 1597-1606 uitzonderen, toen, na de verovering en bezetting van Groenlo door Prins Maurits, er geen sprake kon zijn van Spaanschen invloed van die vesting uit.

Ter verklaring van het feit, dat de bevolking van Lichtenvoorde in meerderheid R.K. is gebleven, zal m.i. in de eerste plaats moeten gelet worden op de omstandigheid, dat Lichtenvoorde behoorde tot de parochie van Grol en dat die parochie tijdens het leven van Maria van Hoya al evenmin gereformeerd was als onder de Spaansche bezetting. Er moet in 1580 gedurende korten tijd een gereformeerd predikant zijn geweest en evenzoo in de jaren 1597-1606, maar overigens is het tot 1627 een R.K. parochie gebleven. Om die reden heeft de vrijheid van godsdienst, die Maria van Hoya in haar heerlijkheid schijnt te hebben toegelaten, vermoedelijk te Lichtenvoorde niet den overgang van de bevolking tot de Luthersche of de Gereformeerde leer kunnen bevorderen, zoals het geval moet zijn geweest in andere tot de heerlijkheid Borculo behorende kerspelen. Wel schreef de voogd van Lichtenvoorde in 1581 aan den bisschop, dat de vrouwe van Borculo eertijds (het moet in 1563 geweest zijn) een weggelopen Carthuiser monnik met de kapellen te Lichtenvoorde en te Vrageren had begiftigd en dat deze alleen in de eerstgenoemde

plaats predikte, maar ik heb reden om aan te nemen, dat die mededeeling niet onpartijdig was. Ik krijg althans uit de mij ten dienste staande stukken niet den indruk, dat de verhouding van den rector of vicaris te Lichtenvoorde (in 1602 ook "pastor", "capellahn", "Bediener oder Pastor der Lichtenfordescher Capellenn" genoemd) tot den pastoor te Groenlo in den bedoelden tijd anders was dan vroeger. Een Lutherisch of Gereformeerd predikant is die rector stellig niet geweest, ook niet in de jaren van prins Maurits' bezetting van Groenlo. Wel heeft hij die jaren vermoedelijk grootere bevoegdheden gehad dan een vicecuriteit. Dat de band tusschen Groenlo en Lichtenvoorde op kerkelijk gebied in die periode lossen is geworden, blijkt uit zeker aan den domcustos te Munster gericht schrijven van 31 Augustus 1610, houdende het bericht, dat de pastoor te Grol voornemens was, te Lichtenvoorde kerkfeest te houden en te prediken, kennelijk met de bedoeling om zich daar weer eens te laten gelden. Hij licht dit nader toe in een brief van 14 September d.a.v.: het is noodzakelijk, dat hij zijn oude rechten handhaaft, te meer nu de bevolking aldaar tot ketterij wordt verleid. Met het laatste is natuurlijk niet gezegd, dat er een kettersch predikant te Lichtenvoorde was.

Van zelfstandigheid van Lichtenvoorde ten opzichte van Grol in de periode 1597 - 1606 getuigen ook enkele brieven uit het jaar 1602, die betrekking hebben op het herstel van de zeer bouwvallige "Kirche oder Capelle", ter hand genomen door de gemeene ingezetenen van het vlek. Er waren toen twee kerkmeesters. Als een particuliere bezitting van den heer werd de kapel destijds dus niet aangemerkt. Dat Groenlo zelf in de jaren van de Staatsche bezetting de kerkelijke vereeniging met Lichtenvoorde (en Beltrum) niet heeft willen continueeren, blijkt uit de resoluties der Gedeputeerden van het Kwartier van 14 Augustus 1617, waar dit feit wordt aangevoerd, tegen het protest, destijds door Groenlo tegen de afscheiding aangesproken. In dien tusschentijd toch had de afscheiding metterdaad plaats gevonden en wel bij gelegenheid van de invoering der Gereformeerde landskerk in de heerlijkheid Borculo tegelijk met de definitieve afscheiding van die heerlijkheid in het staatkundige van Munster, in 1616. Zoowel de Luthersche als de R.K. leer waren er voortaan verboden. Nog in 1616 werden door de Staten van het Kwartier in samenwerking met het Hof in alle kerspelen der heerlijkheid en ook te Lichtenvoorde predikanten geplaatst. Van toen af is dit als een zelfstandig (zij het Gereformeerd) kerspel beschouwd. De oude kapel werd voor den Gereformeerden eeredienst bestemd.

We lezen in de resolutien der Gedeputeerden van het Kwartier van 25 Januari 1616, dan een brief was ingekoomen van den verwalterrichter van het ambt

Lichtenvoorde, meldende, "dat den ouden pastor binnen Lichtenvoorde syne residentie ende neeringhe bleeff continuieren" en verzoekende van het Hof of Gedeputeerden te mogen vernemen, "by watt middel den duvelsbender van daer tho brengen". Hoe die oude pastoor (rector der kapel?) verwijderd is, blijkt niet, maar wel leert ons de eerste rekening van het in 1616 ingestelde rentambt der geestelijke goederen in de heerlijkheid Borculo, dat reeds van Januari 1616 af, tot Juni d.a.v., door eenige predikanten van naburige gemeenten (meest dien van Varsseveld) gepredikt is te Lichtenvoorde op kosten van dat rentambt: hunne reiskosten en verteringen bij den waard te Lichtenvoorde zijn in die rekening verantwoord. † Augustus van dat jaar deed de eerste beroepen predikant, Thomas Lenningius, zijn intrede, nadat hij in Juni en Juli reeds dienst had gedaan. Zijn positie onder den rook van het toen nog door Spaansche troepen bezette Grol en in een in meerderheid R.K. gemeente, waar alle geërfdn naar de gewoonte dier dagen kerk en pastorie moesten onderhouden, is zeker niet benijdenswaard geweest. Hoe het met de geestelijke verzorging van die meerderheid gesteld was, is mij niet bekend. Het feit, dat tot 1750 ook de R.K. kinderen in de gereformeerde kerk werden gedoopt, doet vermoeden, dat er vóór dien tijd geen geestelijke ter plaatse was. Sedert dat jaar is er een getolereerde statie der Roomsch-gezinden te Lichtenvoorde geweest; die te Harreveld moet van ouderen datum zijn. De tot de kapel te Vrageren behorende goederen waren bij die van het geestelijk rentambt Borculo ingelijfd, terwijl de kapel zelve, waarin al in het laatst der 16e eeuw niet meer schijnt te zijn gepredikt, ongebruikt bleef staan en een bouwval werd.

Het is dus ten onrechte, dat in Lichtenvoorde weleens een kerspel van vóór de Reformatie wordt gezien. De Ned. Hervormde Gemeente aldaar kan hare geschiedenis niet hooger opvoeren dan 1616, al is er vóór dien tijd ongetwijfeld al wel eens door Protestantsche leeraren gepredikt. De sinds 1616 opgetreden predikanten waren niet de opvolgers van pastoors, want vóór hen waren er slechts rectoren der beide kapellen geweest, die ondergeschikt waren aan den pastoor te Groenlo. Het zou mij te ver voeren, hier te handelen over de kwesties, die nog langen tijd daarna tusschen Groenlo en Lichtenvoorde hebben bestaan als gevolgen van den band, die hen vóór 1616 verbond. Die van Groenlo hebben nl. steeds gemeend, dat de Lichtenvoorders bij moesten dragen in het onderhoud hunner kerk.

Dit wat betreft het zoogenaamde kerspel Lichtenvoorde. Een andere onjuiste, maar toch hier en daar gevestigde meening is, dat Lichtenvoorde een oude heerlijk-

heid is. Vóór 1616 was het slechts eene der voorgdijen, waarin de heerlijkheid Borculo was verdeeld.

Joost graaf van Limburg Stirum, die zich na het vertrek van de Munsterschen 23 April 1616 te Borculo als heer liet huldigen, was reeds 14 Maart van dat jaar te Lichtenvoorde geweest, blijkens den aanhef van het oudste protokol in het rechterlijk archief van het "oppidum" Lichtenvoorde. Die aanhef is zoo merkwaardig voor ons onderwerp, dat ik den geduldigen lezer hier den volledige tekst er van wensch aan te bieden:

"Anno 1616 den 14 Monat Martii is die hoich und wolgeborne herr, Joest Graeff tho Limborg und Bronckhorst, Herrn tho Stirumb, Wisch, Borcklo und Lichtenvorde, Bannerherr des forstendoms Gelre unde graeffschap Zutphen, tho Lichtenvorde gewesen und hefft S.G. die von Lichtenvorde, nachdem S.G. die herlicheit Borcklo und ampt Lichtenvorde von die Herrn von Munster mit ordentlichen rechte wedderumb erholden, ock wedder oere olde gerechticheit, die sie vor dieser tiet vor 70, 80, 90 und mehr jahren gehatt, genediglich wedderumb begifftigt, nemblich dat men hir tho Lichtenvorde sall gericht holden, vorsegelen, ja ock tho halse und bruecke richten. Und S.G. hefft die von Lichtenvorde ock up den vurg, dag einen amptman und richter gestelt, nemblich den edlen und erenvesten junckeren Diderichen von Broeckhuisen; und ditt ist also geschen uff den huse Lichtenvorde in praesentie des edlen und erenvesten jonckeren N. Ruettenberg, drost uff der Wildenberg, und S.G. secretarius Theodorus Kusters, Herman then Have und Bernardt zur Krabbenborg, borgemeisters tot Lichtenvorde, Garriten Berndes, Gosslich Bittemans. Eggeberti Berndes, Joanni Silvolts und mer guder lude".

Bij die gelegenheid kreeg Lichtenvoorde dus een eigen ambtman en richter, die niet, gelijk tot dusverre de voogd, onder den drost van Borculo geplaatst was. Ongetwijfeld was graaf Joost toen al van plan, er een afzonderlijke heerlijkheid van te maken door het in zijn testament geheel van Borculo af te schieden. Het was daarvoor geschikt als zijnde het meest zuidelijke gedeelte der heerlijkheid Borculo en omdat de heer er een slot bezat. Graaf Joost vermaakte het in zijn testament van 1618 aan zijn tweeden zoon Georg Ernst, terwijl Herman Otto, de oudste zoon, Borculo zou krijgen. Bij de boedelscheiding in 1626 werd het toebeedeeld aan den derden zoon Willem Frederik, na wiens kinderloos overlijden Georg Ernst heer van Lichtenvoorde is geworden. Van dezen, die ook heer van Wisch was, vererfde het in 1661 aan zijn eenige dochter Maria Magdalena, sinds 1652 weduwe van Hendrik graaf van Nassau-Siegen. Deze droeg in 1693 de heerlijkheid met het

huis en andere goederen als leenen op aan de Staten van Gelderland en verkocht ze vervolgens in 1701 aan Frederik baron van Heyden, heer van Bruch. Eerst in 1763 werd Lichtenvoorde weer door een persoonlijken band met Borculo verenigd, onder Georg Detlof graaf van Fleming. In 1777 gingen de beide heerlijkheden door aankoop over aan prins Willem V. Een gevolg daarvan is, dat H.M. de Koningin thans nog vrouwe van Borculo en Lichtenvoorde is.

Nog in de 17e eeuw werd in officiële akten altijd gesproken van a m b t Lichtenvoorde, niet van de heerlijkheid en natuurlijk ook niet van het kerspel. De door den heer aangestelde ambtman werd richter genoemd. Hij spande de bank zoowel in crimineele als in civiele zaken.

Ten slotte deze vraag: Was Lichtenvoorde een stad ?

Mr. J.W. Staats Evers heeft het als zoodanig opgenomen in zijn werk "Gelderland's voormalige steden". De rijksarchivaris Mr. J.F. Bijleveld daarentegen heeft in een rapport van 1891, naar aanleiding van het feit, dat de gemeente een wapen had aangevraagd, betoogd, dat het een vlek was, geen stad. Inderdaad werd het huizencomplex bij het slot oudtijds veelal vlek genoemd. In de hier vóór aangehaalde akte van 1616 heeft het oppidum, terwijl het verpondingskohier van 1650 stad en kring onderscheidt van de drie buurschappen (Vrageren, Lievelede, Zieuwent) onder het ambt Lichtenvoorde. De Tegenwoordige Staat van Gelderland spreekt van een open steedje met ééne poort. Inderdaad vertoont het overeenkomst met andere stadjes, die bij kastelen zijn ontstaan (een vergelijking met de autonome steden, die ten tijde van de Republiek in de Staten vertegenwoordigd waren, komt natuurlijk niet in aanmerking), maar het heeft zich nooit opgewerkt tot die mate van zelfstandigheid ten opzichte van het plattelandsgedeelte der heerlijkheid, waartoe het behoorde, als bijvoorbeeld Borculo, Terborg, 's-Heerenberg. Een eigen stadsgericht had het niet. In verband daarmee heeft het nooit een eigen zegel gehad: dit kenmerk van de stad als rechtsgemeenschap van burgers ontbrak. Toch vindt men de ingezetenen al in de 16e eeuw burgers genoemd. Destijds al waren er twee burgemeesters. In de 18e eeuw vind ik een stadsrentmeester, die den stadsketelaccijns inde. Het wil mij voorkomen, dat het een stad was, maar een door de omstandigheden nooit volgroeide stad.

Indien de lezer mij toestaat, dat ik mijn verhaal eindig bij het begin, wil ik in dit verband iets zeggen over de oudste van de weinige berichten, die we omtrent Lichtenvoorde ter beschikking hebben, want ik meen, dat we met behulp

daarvan het latere karakter van het stadje, tot op zekere hoogte althans, kunnen verklaren. De oudste mij bekende vermelding van Lichtenvoorde is in de oorkonde van 29 februari 1312, afgedrukt bij Nijhoff, Gedenkwaardigheden, deel I, no. 128. De bisschop van Munster memoreert daarin, dat Giselbertus heer van Bronkhorst in zijn land, doch zonder zijn toestemming, het kasteel (Castrum) Lichtenvoorde heeft gebouwd. De graaf van Gelre zal in den daarover ontstanen twist uitspraak doen. Dan hebben we een oorkonde van 12 Augustus 1381, waarbij Gijsbert van Bronkhorst zijn huis met voorburg te Lichtenvoorde tot een open huis van den hertog van Gelre maakt (Gedenkwaardigheden III, no. 84). Nu is eerst tusschen die beide jaren de heerlijkheid Borculo overgegaan aan het geslacht Bronkhorst en we moeten dus aannemen, dat de heer van Bronkhorst te Lichtenvoorde een versterkt slot had, toen nog een ander de heerlijke rechten daar uitoefende. Het is niet onwaarschijnlijk, dat hij de jurisdictie al wel had in een kleinen kring bij dat slot. De rang der heeren van Bronkhorst doet vermoeden, dat er zulk een immunitet heeft bestaan, die dan weer met de heerlijkheid Borculo is vereenigd, toen ook deze aan Bronkhorst kwam. Oorspronkelijk moet de heele parochie Groenlo tot de heerlijkheid Borculo behoord hebben. Hendrik van Borculo verkocht daarvan alleen de villa Groenlo (het latere stadsgebied, waarin de parochiekerk gelegen was) in 1236 aan den graaf van Gelre. Vóór en na dien tijd komen plaatsaanduidingen in akten voor, die er op wijzen, dat de rest der parochie tot de heerlijkheid Borculo bleef behooren. Van het slot te Lichtenvoorde en zijn naaste omgeving zijn mij die echter niet bekend en ik zou dus geen bepaalde feiten kunnen aanvoeren tegen de veronderstelling, dat hier een ander dan de heer van Borculo zich tijdelijk als heer heeft gedragen. Stellig heeft dit slot een militair doel gehad 1). Het ligt voor de hand, dat het van belang was voor de omliggende buurschappen, te meer nog omdat deze door den verkoop van Groenlo aan Gelre tot het centrum der parochie in een lossen verband waren komen te staan. Het moet echter buiten de markindeeling en onafhankelijk daarvan zijn gebouwd. Te betreuren is het, dat gebrek aan plaatselijke archivalia ons belet, ons een duidelijke voorstelling te vormen van de markverhoudingen onder Lichtenvoorde en daardoor ook van de verhouding tusschen het stadje en het omliggende platteland.

1) In een charter van 13 Februari 1421, behoorende tot het archief van het klooster Schaar (Rijksarch. Arnhem), spreekt de heer van Borculo van land "by den Lechtenvoorde" en "up den Schaersvorde". Het moet een voorde over de beek geweest zijn, die haren naam gegeven heeft aan het versterkte slot, dat er bij is gebouwd.

In de 18de eeuw was er een vereenigde mark Lichtenvoorde, waarin naast de geërfden in de buurschappen ook de burgers van het stadje zekere rechten hadden en waarvan de richter der heerlijkheid voorzitter was. Daarnaast vormde echter ook iedere buurschap een mark, wat ongetwijfeld van ouds het geval was.

Intusschen is het aan het "steedje" of vlek Lichtenvoorde dan toch maar niet gelukt, zich tot een volledige stad te ontwikkelen. Het feit, dat de heeren van Borculo en later die van Wisch het slot te Lichtenvoorde niet of zelden bewoonden, heeft hiertoe ongetwijfeld medegewerkt.

- 8 -

T E L E F O O N B O E K L I C H T E N V O O R D E A N N O 1 9 0 6

- B 2 Basten Batenburg, L. A. M. van
- H 3 Hulshof Hzn., Firma H., Vleeschwarenfabriek
5 Hulshof, Firma Gebrs., Vleeschwarenfabriek
7 Hulshof & Co., Firma H. A., Schoenfabriek
- R ... Rijkstelegraafkantoor (')
- S 8 Sterenberg, H. H., Schoenfabrikant
1 Stoomzuivelfabriek "Gemeente Lichtenvoorde".
... Telegraafkantoor (')
- W 4 Weijenborg, A.
6 Westerman, B. J., Hotelhouder

(') Aan te vragen "Rijkstelegraaf".

TOELICHTING

De ene toegangspoort van het "stedeke" uit de 14e eeuw, is meer dan eens nageschreven. Deze bewering is echter niet juist.

Want in 1616 werd door Joost graaf van Limburg Stirum, de Hoge Heerlijkheid Borculo in twee gelijkwaardige Heerlijkheden gedeeld. Hij wilde n.m. dit bezit vererven aan zijn twee zoons, het stedeke werd van meerdere poorten voorzien. In ± 1667 waren de gebroeders Heuzinkveld poortwachters.

1. Evert Heuzinkveld verzorgde de poort van de "Kinderdiek" (Patronaatsstraat) Poort Evert.
2. Gradus Heuzinkveld had het beheer over de Munsterpoort, deze stond op "den Diek" (Dijkstraat) voor de ingang naar het Hof, waar nu het gedenkteken van de oorlog 1940-45.

Deze ingang noemde mijn tante Johanna, Adolfinia Buijnink-Arentsen (overl. 1936) ook altijd "de Munsterpoort".

Deze poortwachters waren bekend door familie-overleveringen, bij W.J.Heuzinkveld Sr. (poorten), Dude Aaltenseweg 13 Lichtenvoorde.

In de officiële stukken zagen wij dat deze begonnen met Ik Christiaan of Frederik, Hendrik Stumph Richter der Stadt en Heerlijkheid Lichtenvoorde en waren altijd voorzien van hun handtekening en gezegeld, met familiewapen Stumph met gravenkroon.

Deze stukken waren in de 17de en 18de eeuw door de heren Stumph met de hand keurig geschreven. Vader en zoon woonden in het thans gerestaureerde Richtershuis Het Hof.

Het huidige gemeentewapen kan alsnog voorzien worden van een gravenkroon.

Lichtenvoorde, december 1983

J.F.W. Buijnink.

Wij prijzen ons erg gelukkig met het door de Gemeente gerestaureerde Monument "Openbare School met Meestershuis van 1887", aan de Dijkstraat, thans genoemd "Den Diek 1887".

Voordien was er in Lichtenvoorde één school, voor alle gezindten, dit goed onderhouden pand staat nog aan de Ganzenmarkt en is getekend, Rentenierstraat de nummers 15 t/m 19, eigendom van de heren gebroeders Mellink en Ravesloot.

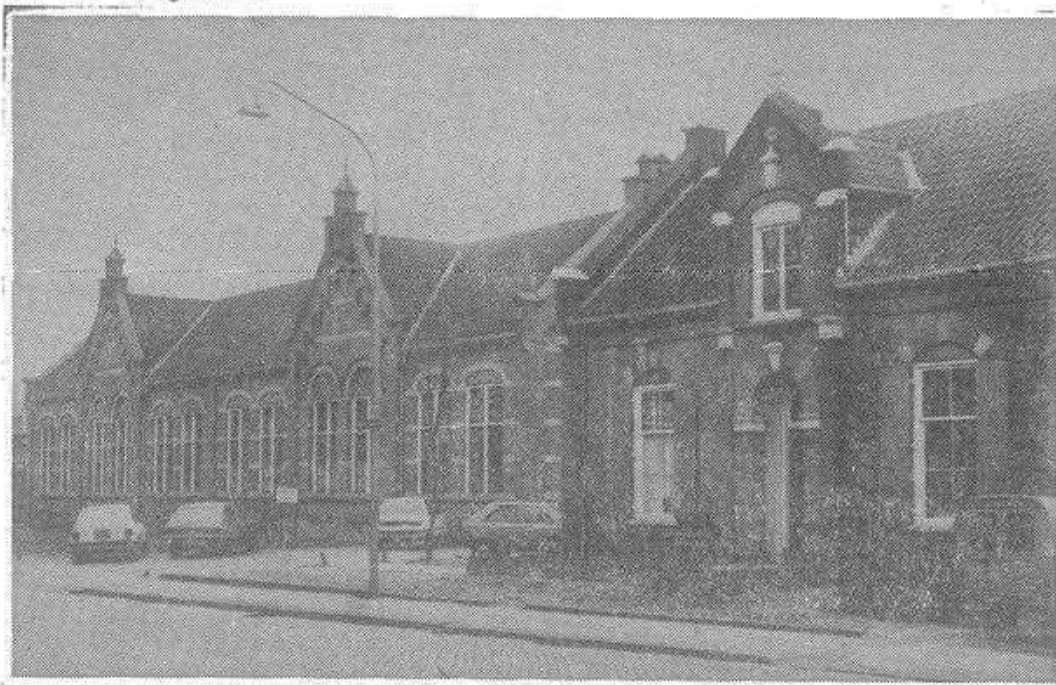
Na de afscheiding in 1912 van de r.k. leerlingen, bleef "Den Diek" nog tot 1923 een openbare school. Het laatste hoofd dezer school was de heer Ten Broeke en woonde met vrouw en dochter in het Meestershuis. Daarna was het een C.V.O.-school (Christelijk Volksonderwijs) tot 1964.

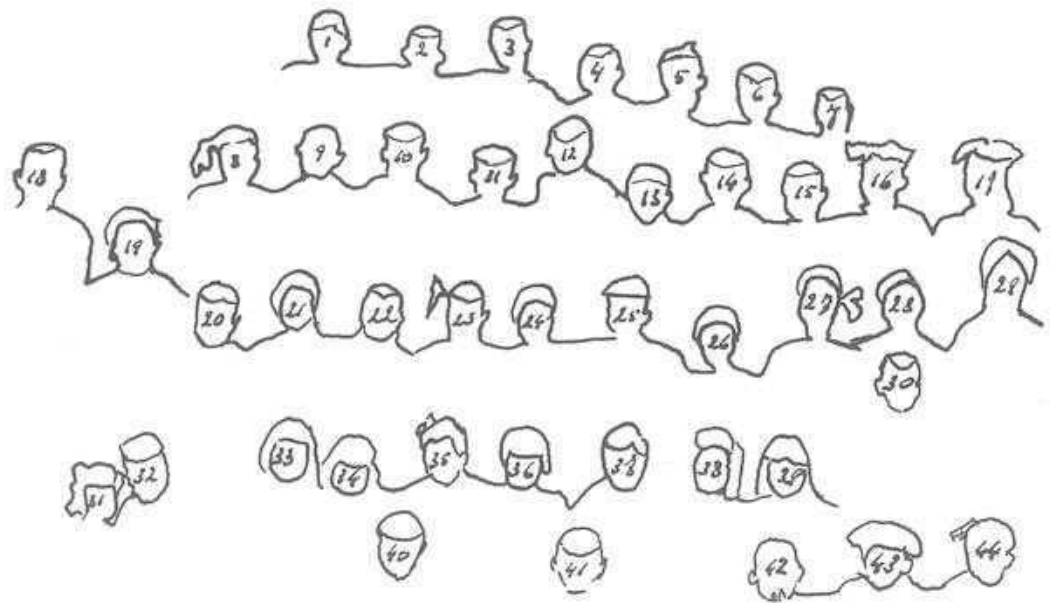
Na 1912 waren maar 3 lokalen voor het onderwijs bezet, de rest werd door de Gemeente voor alle doeleinden verhuurd. Het laatste aan de landbouwvereniging en gebruikt als huishoudschool.

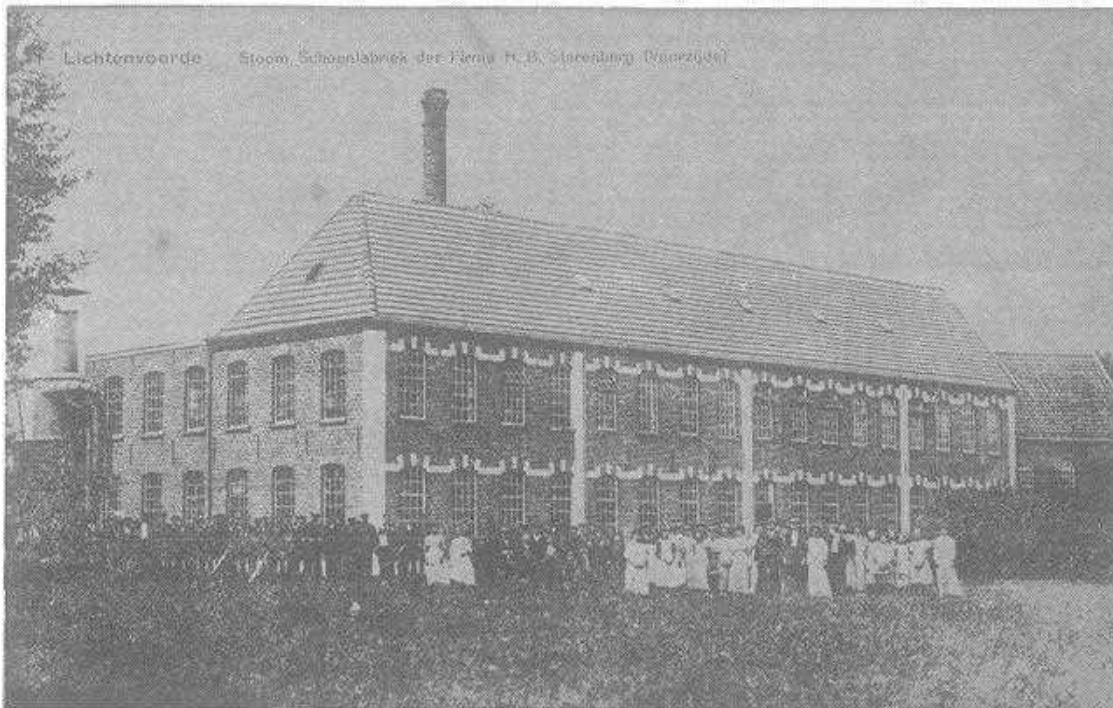
Vermoedelijk was bij de bouw al in het bestek een plaats ingeruimd voor de vrijwillige brandweer, waar de "Aanjager" (brandspuit) een onderdak kreeg.

Lichtenvoorde, december 1983.

J.F.W. Buijnink.

HET FABRIEKSGEBOUW VAN DE VOORMALIGE STOOM-SCHOENFABRIEK H.B. STERENBORG
AAN DE NIEUWE MAAT, ALHIER WORDT THANS GESLOOPT.

Hierbij een foto van het gebouw met personeel uit + 1912.

De heer H.B. Sterenberg stichtte het bedrijf in het eind van de 19e eeuw. In die tijd waren in LichtenVoorde veel kleine zelfstandige schoenmakers, met 2 of 3 knechten. Sterenberg had in die dagen een looierijtje zoals er meerderen ter plaatse waren en begon een werkplaats (fabriek) met wel 10 knechten. Toen de stoommachine zijn intrede deed, werd een grotere fabriek gebouwd, dat in de loop der jaren steeds werd uitgebreid en de grootste in zijn soort in de regio was. H.B. Sterenberg was een vooruitstrevend man en nogal liberaal ingesteld. Velen hadden werk bij "Sterenberg", zelfs uit Aalten en Bredevoort. In de bloeitijd van het bedrijf waren er ruim 200 werknemers. De schoenen waren in de handel onder het merk "H.B.S.". Dit bedrijf voorzag, middels het opwekken van stroom, al in 1912 de kom van Lichtenvoorde van elektrisch licht.

H.B. Sterenberg stichtte in Zutphen een schoenwinkel, met als filiaalhouder Kuijk uit Lichtenvoorde.

Ook de beide zoons Th.G.J. en H.W.J. Sterenberg, investeerden veel eigen kapitaal, in de nieuwste machines op het gebied der schoenfabrikage in het bedrijf.

Na 1916 tot + 1936 gingen deze beide heren samen verder. In 1936 trad Herman Sterenberg (vrijgezel) uit de zaak. Theodoor zette, in deze slechte tijd, als enige eigenaar het bedrijf voort. Daar er geen opvolger was, werd het bedrijf in 1964 gesloten en de gebouwen verkocht.

De familie Sterenberg kwam oorspronkelijk uit Borculo en woonde aan de Kattenhage x) (Varkensmarkt.)

H.B. Sterenberg leefde van 1849 - 1916.

Th.G.J. Sterenberg van 1878 - 1968.

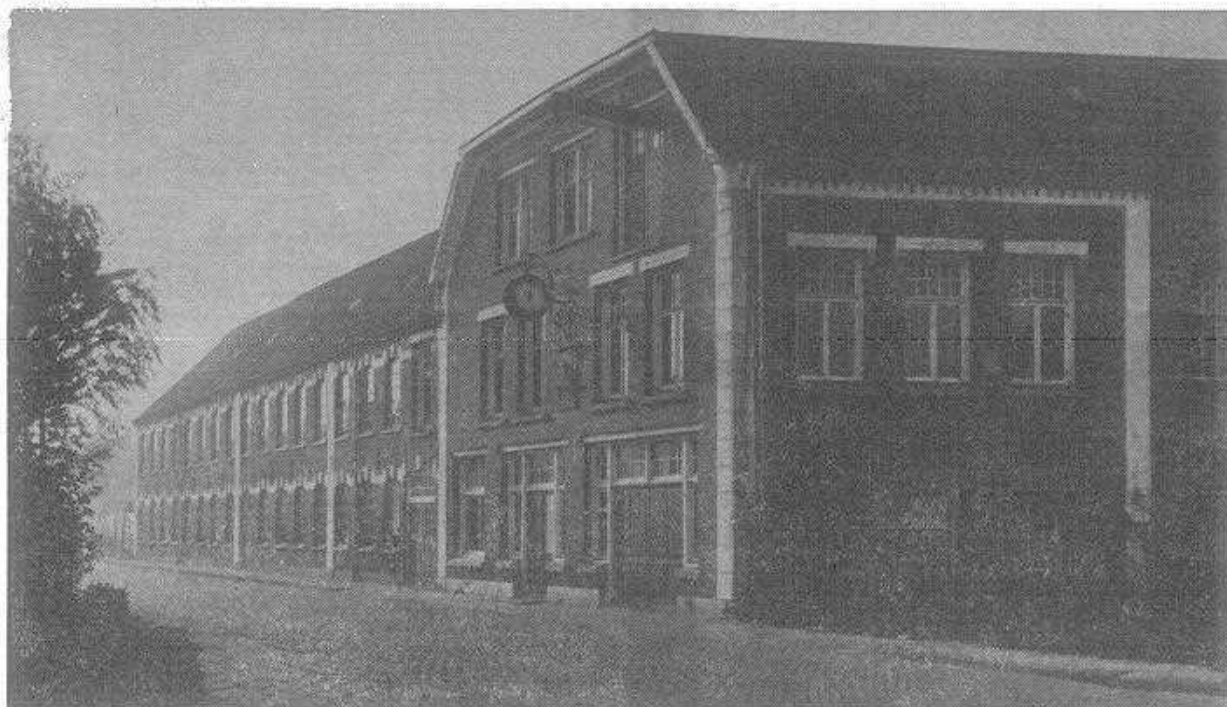
H.W.J. Sterenberg van 1887 - 1950.

Mejuffrouw M.F.J. Sterenberg woont thans nog in het ouderlijk huis, Rentenierstraat 37 te Lichtenvoorde.

x) Kattenhage afgeleid van Katapult, afweergeschut dat aldaar was opgesteld ter verdediging van de Bleekwal.

Lichtenvoorde, december 1983.

J.F.W. Buynink.

In het Jaar agtienhonderd Zeventien den Negenden der Maand Junij des avonds ten Zes Uren de beregtigden der Heerlijkheid Lichtenvoorde tot het Heeren of zogenaamde Ruurlosche Broek aan het Erve HOENDERBOOM in voormelde Heerlijkheid vergaderd zijnde, op de daertoe gedane uitnodiging van ons Burgemeester van Lichtenvoorde bij Publicatie de dato 2 dezer ten einde in Conformiteit van het Besluit van den Heer Gouverneur der Provincie Gelderland d.d. 15 Mei 1817 no. 3810/15 1ste Afdeling overtegaan om uit hun midden twee gevolmachtigden te benoemen om hunne belangens ten opzichte van voorschreven Broek waar te nemen. Hierop Werkelijk tot de benoeming overgegaan zijnde is met eenpaarigheid van Stemmen Uit hun midden benoemd JAN HENDRIK GROOT HOLKENBORG en THEUNIS KRABBENBORG op GROOT TILLER, beide Landbouwers en in deze Heerlijkheid wonende. Dewelke de gezamentelijke tegenswoordig Zijnde beregtigden, verklaren, Volle Magt te geven om in hunnen Naam met den Heer Praesident van Raden en Rekenmeesteren der Domeinen en gecommiteerden uit gedeputeerde Staten dezer Provincie ter Zake van het Heeren of Zogenaamde Ruurlosche Broek te Confereren, de vereischteinformatien te geven, hunne regten en Possessien in Voormelde Broek te defenderen al wat daaraan Strijdig mogte Zijn tegen te gaan of te doen herstellen. Voorts om des noods te Procederen bij alle geregten en Regtbanken van wiens Competentie het Zoude Zijn, appèl te interjecteren enz. enz. enz. en Specijaalijk alles te doen te verregten wat zij tot maitien van hun Regt en Possessie nodig en dienstig zullen oordelen met magt van substitutie belofte van approbatie en schadeloosstelling. Van al het welke dit Proces Verbaal is opgemaakt, waarvan Expeditie zal worden uitgereikt aan elk der twee gevolmachtigden om hun te dienen voor Commissie, en gelijke Expeditie aan de Marktencommissie gezonden om te strekken tot informatie, en is aan de belanghebbende duidelijk voorgelezen, en door de Praesente Leden nevens ons Burgemeester getekend ten dage en Jare als voren,

Was get.

W.J. ROELVINK

J.vander Meer de WALCHEREN

Verder aanwezige leden:

JAN HENDRIX HUISKES

H. AALSBERS

J.H. KNIPPENBORG

H. NIJE ROLDER

J.B. WOPEREIS

E. ISEREEF

G. K.L.HOLKENBORG

J. PLEKKENPOEL

J.B. GROBBEN

H. GROBBEN

H. IJSEREEF

H.M. RIEBORG

H. HULSHOF

TOONE DONDERWINKEL

DERCK HOLKENBORGH

TOONE HUSKES

H. WIJGGERS

J.H. PLEKKENPOL

G. HOLKENBORGH

G.J. RIETBARGH

G.J. BEERTEN

G.J. GOLDEWIK

G.J. EESSINK

T. BOEKELDER

T. ROUWARS

G.J. BOEKELDER

J.H. RONDEEL

H. STORKHORST op VOS

R. ROUHORST

JAN WYLLEM BUESINK

J.B. FRANK c.s. voor erven IJKINKS
te Lievelede

T. EEFTINK

TOONE HULSHOF

W. WOPEREIS

T. KOLKMANS

Weduwe BOEKELDER

G.J. BEERTEN

D. NIJE ROLDER

T. GROBBEN

J.B. DOMHOF

T. WINTERINK

J.H. HOENDERBOOM

H. WIJGGERS

M. ISEREEFF

J.W. PENTERMAN

Voor eensluidend Afschrift

De Burgemeester van Lichtenvoorde

Roelvink.

Groenlo, December 1983.

J.B.F. Boekelder

Bovenstaand artikel op pagina 15 en 16 is overgenomen van een authentieke acte van 1834 en ons aangeboden door dhr. J. B. F. Boekelder, Schoolstraat 10 uit Groenlo, waarvoor onze dank.

Deze 150 jaar oude akte was helaas niet te reproduceren, maar nog wel te ontcijferen.

De Redactiecommissie.

LICHTENVOORDE KRIJGT GEEN OUDHEIDKAMER

De afdeling "Oudheidkamer in oprichting" van de Lichtenvoördse "Vereniging voor Oudheidkunde" is niet meer. De jarenlang zorgvuldig beheerde en gestaag groeiende kollektie is uiteengevallen; de historische voorwerpen zijn dezer dagen teruggegeven aan de schenkers. Een droevige zaak en voor de leden van de Vereniging een bittere pil.

Schuurtje.

Midden in Lichtenvoorde staat het oude klooster. Maar het staat er niet lang meer, want over enkele weken zal het worden gesloopt. En dat is heel jammer voor de Oudheidkamer die in dat pand twee vertrekken mocht benutten voor het opslaan van de kollektie die bedoeld was voor de t.z.t. in te richten Oudheidkamer. Een andere gebruiker van het klooster, de orthopedagogische bibliotheek heeft een goed onderkomen gekregen in het pand waarin ook de kantoren van Socuwel zullen worden gehuisvest. Voor de oudheidkamer was in dat pand ook ruimte: een vochtig schuurtje van nog geen 4 bij 4 meter. Geheel en al onvoldoende. Er was nog een alternatief. Halverwege Harreveld-Zieuwent stond een lege schuur langs de weg. Die mocht de Vereniging ook betrekken. Tegen betaling natuurlijk, dat spreekt.

De afgelopen tien jaar hebben leden van de vereniging en met name oud-secretaris F. Muijzer, zich het vuur uit de sloffen gelopen om een interessante collectie bijeen te krijgen. En dat lukte heel rdelijk. Er was een bonte verzameling van voorwerpen. Sommige van waarde, andere curieus. Allerlei voorwerpen uit de afgebroken "Botterfabriek" waren er te vinden, ook oeroude melklijsten waren daaronder. Kanonskogels van het beleg van Grolle, ook wapens, bidprentjes, beelden, gereedschap van een klompenmaker enz. Alles ruim voldoende voor een interessante expositie van zo'n 200 m².

Slopen.

Van alles heeft men gedaan om de kollektie goed onder dak te krijgen. Zo had men bijvoorbeeld het oog laten vallen op het pand Doppen, een prachtige oude winkel met aan de achterzijde een zeer interessante en fraaie balkenconstructie. Maar ook dit pand zal zeer binnenkort tegen de vlakte gaan en plaats moeten maken voor bejaardenwoningen van het aangrenzende bejaardencentrum.

Het bestuur van de vereniging redeneerde: wat in Aalten, Winterswijk en Groenlo kan, moet hier ook kunnen. Maar het pakte anders uit. O ja, van gemeentewege had men altijd veel waardering. Men was het eens met de doelstellingen van de vereniging en vond ook dat er ruimte gevonden moest worden. Maar toen het erop aan-

kwam hielp men niet. De Vereniging bleef in de kou staan en er zat niets anders op dan de voorwerpen terug te geven aan de eigenaars wegens gebrek aan opslagruimte. De heren F. Muyzer en A. Gouda, de huidige secretaris hebben dat gewetensvol gedaan. Het gespaarde kapitaal is teruggestort in de verenigingskas.

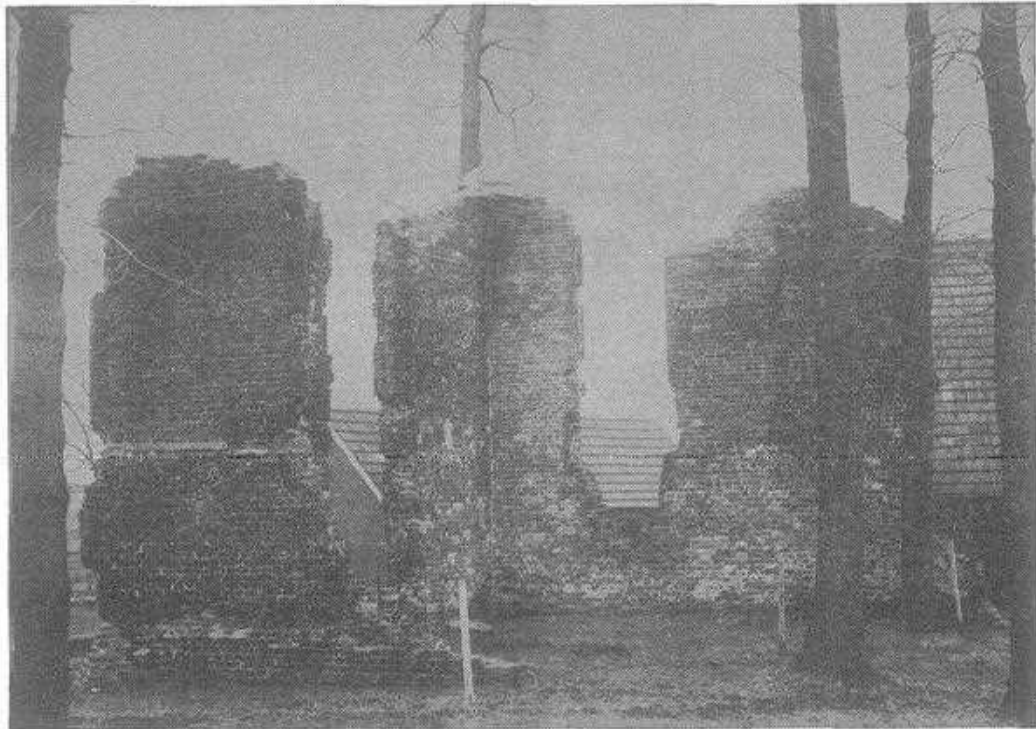
Teleurgesteld.

Teleurgesteld merkt de heer J. Buijnink, bestuurslid van het eerste uur, op dat er geen echte belangstelling bij de bestuursleden van Lichtenvoorde voor de oudheidkamer was. Hij wijst op het vele moois dat de afgelopen twintig jaar in Lichtenvoorde is afgebroken.

De plotselinge afbraak van een zeer markant huis in het centrum van de plaats was zo'n 12 jaar geleden de aanleiding voor de oprichting van de vereniging. Dat er sindsdien ook nog twee belangrijke restauraties hebben plaatsgevonden is dan ook niet te danken aan de gemeente; het zgn. Buijninkshuis is op particulier initiatief gerestaureerd en ook de conservering van de ruïne van de kapel te Vragender is buiten bemoeiing van de overheid gedaan.

Belangstelling

Toch is er veel belangstelling voor Oudheidkunde in Lichtenvoorde. Dat blijkt uit het ledental van de vereniging: 140. Minstens de helft daarvan neemt deel

De eeuwenoude ruïne van de St. Joriskapel, Vragender, onlangs geconserveerd. Eén of meer ramen v/d N.H.Kerk, Lichtenvoorde zijn afkomstig uit deze kapel.

aan één of meer van de gemiddeld acht activiteiten per jaar van de Vereniging: 4 lezingen en 4 excursies. Ook dit jaar staan er nog zeker 3 lezingen op het programma. De onlangs geplande excursie naar het tegelmuseum te Otterlo is uitgesteld vanwege de storm. Maar dat zit nog in het vat. De vereniging heeft verder een aktief werkende dialectgroep die samenwerkt met het Staringinstituut en al meer dan 4000 bijzondere namen en gezegden heeft verzameld.

Een Veldnamengroep houdt zich bezig met het verzamelen van oude veldnamen in en om Lichtenvoorde. Gezegd mag worden dat de afgelopen 12 jaar hebben bewezen dat de Vereniging in een Lichtenvoordse behoefte heeft voorzien. Jammer dat niet iedereen dat even duidelijk heeft gezien.

Haaksbergen, december 1983

Berend Kok.

(De heer Kok was de oprichter en secretaris van de Ver. voor Oudheidkunde te Lichtenvoorde)

In dit nummer willen we de serie over de verpondingsadministratie uit 1647 vervolgen. Nu is Vragender aan de beurt. Het valt op dat de taxateurs ongeveer dezelfde route volgen als de koster van Groenlo toen deze in 1614 een lijst van de boerenerven in "Frageren" formeerde. (Th.A.M. Thielen, Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde, pag. 219). Beide lijsten beginnen met de boerderij Kampe of Camp. In 1647 blijkt de boer van de Camp ongeveer twee hektare land te bebouwen. De Armen te Lichtenvoorde zijn eigenaar van het bedrijf. We zullen dit wel niet al te letterlijk moeten opvatten. Waarschijnlijk bedoelde men de Provisorie, een door provisorien beheerde instelling ten behoeve van de minima van die dagen.

De meeste boerderijen zijn eigendom van de adel of andere gegoede heren. Tot de geestelijke sfeer kunnen we rekenen de erven uit het gewezen kloosterbezit (o.a. Schaer) en die welke aan kerk, koster of vicarie behoren. Have is van de "Praest tot Vaerler", de proost van het Praemonstratensers klooster te Varlar aan deze zijde van Münster. "Pantholder" is Assueer van Sweten. Het klooster van Vaerel heeft nogal wat te betekenen voor Vragender. Maar liefst de helft van alle akkerland valt onder het tiendrecht van dit klooster. De tienden worden overigens niet door de broeders zelf opgehaald, dat laten ze voor 363-02-06 over aan Assueer van Sweten. Het tiendrecht is gebaseerd op het Oude Testament. De opbrengsten moesten aan de tempeldienst ten goede komen. Helaas is het tiendrecht op den duur koopwaar geworden en in handen van allerlei wereldlijke heren gekomen. Dit recht op ééntiende deel van de oogst heeft eeuwenlang een zware last voor vele landbouwbedrijven ingehouden. Nog zwaarder was de pacht in de vorm van de "derde gerf" (éénderde van de opbrengst). Het lijkt me toe dat Benninck er het slechts van af komt. Na aftrek van eerst 1/10 en dan 1/3 blijft er nog 60% voor de boer over. De andere pachters behoeven van het tiendbare land gelukkig maar éénvierde aan pacht te betalen. Ze houden dus 67½% van de opbrengst over, nog net iets meer dan de 66 2/3% die de pachters op de derde garf op tiendvrij land nog rest.

B. Dorrestijn.

BUURSCHAP VRAGEREN

35-00-00	't Camp, 'd Armen te Lichtenvoorde. Boulant ongeveer 3½ molder tientvrij 3e gerf Noch eenigh nieulant ongeveer 4 schepel, tientvrij. Hof 1 schepel. Pontschatting 3 oort Ryxdaelder.	37-12-01
11-19-11	Lubbert ten Camp 8 schepel tientvrij.	
105-09-02	Heminck, 't Clooster Schaar. Tientbaer an 't Clooster te Varel.. De vierde garf verpacht voor 55 daelder. Hof 3 spint. Weilant ½ koeweide ende 3 daghmeyens ende inslagh voor 18 daelder. Boulant 13 molder voor	109-10-00
10-00-00	Goldes Mate achter Huininck. Jan Heminck 2 dagm.	
52-14-03	Abbinck, 1/3 't Gasthuis te Doesborgh. 2/3 Herr Abbinck te Doesborgh. Van het tientbaer lant 4e gerf ende van het vrije (?) de derde gerf. Pacht 3 daelder, 12 hoender, 3 pont vlass. Boulant 8 molder waervan 6 molder tientbaer an 't Clooster te Varel met den bloettient. Twee daghmaiens an groenlant. Betaelt daervoor de pontschatting 3 Rijxdaelder.	37-05-11
27-14-03	Dieperinck, Gerrit ten Haeve. Van 't tientbaere lant de 4e garf en de van het vrije de 3e gerf. Boulant 4½ molder tientbaer an 't Clooster te Varel uitgenomen 2½ schepel. Groenlant een hoexken ongeveer 1 schepel. Hof 3 spint. Pontschatting 4 dl. min 1 oort.	29-12-04
33-16-01	Dieperinck, eygen met sijn voerkinderen. Boulant 4½ molder tientbaer an 't Clooster te Varel uitgenomen 3 schepel. Groenlant ½ daghmeyens en Broeckhagen ongeveer 2 dagmeyens op 6 daelder. Daerneffens noch een hoexken ruym 1 schepel 't welck ondertusschen wordt geweidet op ... daelder. Hof 1 spint.	36-14-11
60-07-01	Harmelinck. Joncker Henrick van Coeverden ter Walfahrt Jaerlix 1 Rijxdaelder, een Meyvercken of 2 daelder, 6 hoender, 4 pond vlass. Boulant 9 molder, tientbaer an 't Clooster te Varel uyt et ... drie schepelsaets. Hoylant omtrent 3 daghmeyens ende bij het huis een kleyn hoexken dat men somtijts weidet. Hof 3 sp. Ponts. 7½ daelder.	65-10-11
69-05-05	Naeberick, selfs eyen, der Abdye toe Vreden leen- roerich. Boulant 9 molder, ruym de helft tientbaer an 't Clooster te Varel. Groenlant 9½ daghmeyens op 10 daelder. Hof ½ schepel.	75-05-10
40-12-04	't Haeve. Heeren Praest tot Vaerler toebehorende. Assueer van Sweten Pantholder. Boulant 7 molder, 1 schepel tientbaer an 't Clooster toe Varel. Hof 1 schepel, ½ koeweide. Pontschatting 3 Ryxdaelders.	44-03-00
59-04-11	't Busse, syn eygen. Boulant 9 molder met het lant inde Mathe, 't samen tientbaer an 't Clooster te Varel, behalven 1 schepel, met dem bloettienden. 4 daghmeyens slechte gront op 10 daelder. Hof 1 sp. Sijn suster ende broeder een daghmeyens.	64-04-11

- 49-17-03 Wassinck. Joncker Broeckhuisen ende Hendrick ten Bussche. 54-04-00
Boulant 8 molder tientbaer an 't Clooster te Vaerle op de
4e gerf. Groenlant 1½ daghmeyens met noch een hoexken
hietlant op 4 daelder.
Hof 3 spint. Pontschatting 3 Rijxdaelder.
- 46-09-02 Gerckinck. Henrick ten Bussche. Boulant 6 molder tientbaer, 50-09-11
uyterhalf 1 molder bij het huis an 't Clooster te Varel.
Van 't vrije lant de 3e gerf ende van het tientbaere de 4e gerf.
Pacht 4 daelder, drie dagh helpens ende vier ponde wasses.
Hof 2 schepel, 1 daghmeyens. Pontschatting 7½ daelder.
- 142-04-00 Hooghe Schaer. 't Clooster Schaer. Boulant 16 molder, waarvan 154-04-00
tusschen 6 à 7 molder tientbaer an Sijn Gr.Gen. Verpacht voor
75 daelder. Bourecht ende groenlant 22 daelder.
- 14-10-00 Groenlant 8 daghmeyens, waervan 4 dagh onderholt pacht
begrepen. De andre 4 daghmeyens van Janknecht gepacht voer
een kleyn voer.... hoeys getaxeert op 4 daelder ende soeven
daelder soo sij des samen eenigh geworden. Hof 3 spint.
Pontschatting 8 daelder 20 st.
- 98-08-09 Laeghe Schaer. Clooster Schaer. Verpacht voor 51 dl. 107-00-00
Huis, hof ende groenlant 15 daelder. Boulant 9 molder,
tientbaer an Sijn. Gr. Gen. Groenlant 3 daghmeyens.
Hof ½ schepel. Pontschatting 7½ daelder.
- 68-06-00 Pillen. Joncker Herman de Rhode van Hekeren tot Tongerlo.
Boulant 8 molder, tientvrij, derde gerf. Pacht 1 dagh
gressmeyens. Huis ende hof 4 daelder, 1 vercken of 3 daelder.
3 pond vlass, 4 hoender, 1 koeweide meest hietvelt. Hof
½ schepel. Hier gaet uit 3³/₄ daelder tot lantheers last.
Ponts. 3 Rd.-6 st.
- Hoeckinck. Half Jan Berents, half Jan Crabbenborch ende
1 Cornelis Knippenborg. Boulant 11 molder, 3 sch. tientvrij,
3e gerf. Groenlant 3 daghmeyens. Hof ½ schepel. Pontschatting
7½ daelder. Kan 4 koen weiden den halven dagh. Van den hof
25 stuiver, 4 hoender, 1 vercken of 3 daelder.
- 145-09-09 Coenekes, self eygener. Boulant 15 molder tientvrij, 3e gerf. 157-09-09
8 dagh grasmeyens ende 4 koeweiden, samen op 25 daelder.
Hof 1 sch. Ponts. 9dl.-9 st.
- 28-15-09 Winckel. Berent ter Storchorst. Boulant 3 molder, 31-05-05
tientbaer an 't Clooster te Varel. Hof 1 schepel. Pontschatting
3 gulden.
- 36-15-04 Maetken. Joncker Henrick van Coeverden ter Walvaert 40-09-11
Boulant 6 molder, tientbaer uiterholt 1 molder an het Clooster
te Varel. 1½ daghmeyens, daervoor 1 vercken oft 1 daelder,
2 hoender. Hof 1½ sp. Ps. 6 gld.
- 47-19-06 Sessinck. Joncker Coeverden tot Walvaert. 52-02-11
Boulant 8 molder, tientbaer op 3 schepel na an 't Clooster
te Varel. 4 hoender, 1 vercken of 1 daelder.
Weidegront 1 daghmeyens. Hof ½ sch. Ponts 5½ dl.
- 57-19-00 Nijenhuis. Joncker Coeverden tot Walvaert. 62-19-00
Boulant 9 molder, tientbaer uiterholt 6 schepel an 't
Clooster te Varel. Jaerlix 4 hoenders, 1 vercken of
1 Rijxdaelder. Een dagh Hof 3 sp Ponts 7½ dl.
- 57-02-09 Benninck. Heer Bergklo Vicarius ende kerck tot Groenlo 62-02-10
Boulant 9 molder tientbaer an 't Clooster te Varel op de
derde gerf. Groenlant 3 daghmeyens.

- Jaerlix 2 hoender, 1 vercken of 3 daelder, voor 't vlas 1 gulden. Hof 1 spint. Ponts. 7½ daelder.
- 5-07-06 Halve Wielmate, Clooster te Grolle voor
- 5-08-00 Berent Benninck, 1 molder in den Esch te Vrageren, tientbaer an 't Clooster te Varel.
- 54-06-06 Weyenborgh. Heer Borcklo Vicarus te Grol. 59-01-10
Boulant 7 molder, tientbaer uyterholt 3 schepel an 't Clooster te Varel met den bloettient op de 4e garf Groenlant 5 dagmeyens voor 6 daelder.
Jaerlix 2 hoender, 1 vercken of 3 daelder.
Voor vlass 16 stuiver. Hof 1½ spint. Pontsch. 3 Rijkxdaelder.
- 104-19-03 Schilderinc. Joncker Derck van Broeckhuisen. 114-03-10
Boulant 12 molder, tientbaer uyterholt 2½ molder an 't Clooster te Varel. De 4e garf van het tientbaere en de 3e v van het vrije lant.
Hoygront 8 daghmeyens, daarvan hij jaerlix geeft 15 daelder. 2 verckens of 7 daelder, 4 hoender, met 2 pond vlass. Hof 3 spint. Ponts 13-10.
- 5-08-00 Herman Benninck. 1 molder tientbaer an 't Clooster te Varel, in de Vrageren Esch.
- 64-01-06 Hulsevoort, Henrick ten Haeve. Boulant 7 molder, 69-13-11
tientbaer an 't Clooster te Varel uyterholt 4 sch. van het tientbaere lant de 4e en van het vrije de 3e garf. Jaerlix 1 vercken of 2 daelder, 2 gansen ende 2 pond vlass. An hoeygewas 15 dagh grasmeyens, doet 12 daelder. Hof 2 sp. Ponts. 3 Rijkxdaelder.
- 19-10-00 Kleyne Hulsevoort. Geestlick. Lieve Vrouwen Camp 2 molder 3 schepel, tientvrij doet.
- 11-19-10 Tonnis Camp. Kerck te Lichtenvoorde, 6 schepel, tientvrij, 3e garf. Hieruit 6 sch. rogg an de Geestlicheit.
- 1-16-04 Coster te Lichtenvoorde 1½ schepel in den Esch.
Tientbaer an het Clooster te Varel. 10. st. an de Geestl.
- 28-01-10 Jan Gosselties op den Nieuwen Camp, 4½ schepel, tientvrij, 3e garf. Idem 4½ schepel in Fragender gelegen, tientvrij, lichte garf.
De Backer Bree, 6 schepel tientbaer an 't Clooster te Varel, 4e garf. Dese 3 voorschreven posten doen 3 molder 3 schepel. Eygenaer Jan Gosselties erfgenamen, Tonnis Hummelinck ende Peter Fellers.
Is vrij lant, uyterholt 6 schepel. Ponts 3 gulden.
- 41-06-01 Leverinck. Derck Schilderinc ende Jan ter Knippenborgh. 44-10-00
Boulant 6 molder, tientbaer an 't Clooster te Varel. Hof 3 spint. Jaerlix 1 vercken of 3 daelder. Pontschatting 7½ daelder.
- 4-05-00 Noch Cruipers Camp 1 molder tientvrij.
- 2-14-00 Jan Cortis ende Casper Everts 3 stucken in de Esch.
2 schepel, tientbaer an 't Clooster te Varel op de 4e garf.
- 5-08-00 Gerrit Harckinck 3 ackerkens ende 1 kampken, samen 1 molder tientbaer an Cl. Varel op de 4e garf.
- 44-12-10 Hamme, Geestlick voor 29 daelder.
Boulant 7 molder tientbaer an 't Clooster te Varel.
- 6-15-00 Costerie te Lichtenvoorde. 5 Schepel in den Vrageren Esch, tientbaer an 't Cl. te V. 4e garf.
- 3-00-00 Costerie voors. een Meeken ½ koeweide voor 2 dagh wagensdienst.
- 30-03-05 Cruese. wed. van Jan Benninck. 5 molder, tientbaer, 32-15-11

- uitgenomen 3 schepel an het Clooster te Varel, 4e gerf.
 Hof 1 sch. Pontschatting 4 daelder min 1 oort.
- 6-00-00 Bernt ten Bussche in den Brinckhager 2 daghmeyens voer
 1-08-00 Noch bij Cruesensteetjen $\frac{1}{2}$ dagh grasmeijens.
- 41-05-02 Rentinck. Richart Rentinck ende Jacob ten Holte 44-16-11
 Boulant 6 molder, tientbaer an 't Clooster te Varel,
 uitgenomen 1 molder. Hof 2 spint. 1 vercken 4 daelder,
 4 hoender. Ponts 4 daelder min 1 oort.
- 6-14-10 Tonnis Hommelinck op den Nieuwen Camp.
 4 $\frac{1}{2}$ schepel, tientvrij, op de 3e gerf.
- 1-00-00 Rentincks eygenaers 1 dagh grassmeyens.
- 12-11-11 Coene Benninck. 3 stucken 2 molder, het één op den
 Nieuwen Camp voor $\frac{1}{2}$ molder tientvrij; het tweede in den
 Esch tientbaer an 't Clooster te Varel
 doen de 3e ende 4e gerf.
- 2-14-00 Vrouw Benninck $\frac{1}{2}$ molder tientbaer an 't Cl. te V., 3e gerf.
- 8-02-00 Huis ende hof ande Cappel. Govert Benninck voor 9-00-00
- 45-00-00 Tongerlo, groot ende kleijn. Joncker Herman Jan de
 Rhode van Hekeren. Huis, hof ende boomgaert op 50-00-00
 De reparatie afgetogen blijft.
- 147-19-08 Boul. 20 molder, tientvrij, 3e gerf. Hof 3 spint. 159-19-08
- 30-00-00 Noch 8 koeweiden, jeder op 2 $\frac{1}{2}$ daelder. Jock holt.
- 4-10-00 Willem te Langenhove, 1 Koewei an 't Aalterbroeck op

Tienden

- 30-00-00 Sijne Graefl. Gen. tiende uijt het Hooghe ende Laeghe Schaer.
- 363-02-06 't Clooster te Varel tient, soo Asweer van Sweten in pantschap
 heeft op 363-02-06.
- 7-18-04 De Geestelicheit heeft jaerlix uijt St. Tonnis Camp 6 sch.
 rogg.
- 1-19-11 Berent Hietbrinck 1 hof 1 sch. tientvrij

Alle ander beswaer daermede de goederen in Vrageren geaffecteert
 zijn, als te weeten van Voer ende Lijfdiensten, Bloedigen tient,
 Roekhoenderen, Hof ende Wacht, turf, jaerlix thins, ende wat daer
 meer is, zijn niet geëxpireert.

Summa grosse deser Buurschap Vrageren 2676-16-04.

't Quor vande Buijrschap Vrageren, afgetrocken den 12de ende
 10de penninck brengt uijt 2569-11-03.
 Namentlick an landen 2510-01-08.
 Daervan den 6de penninck 418-07-07 $\frac{1}{2}$.
 End an huijsen 54-05-07.
 Daervan den 9de penninck 6-00-07 $\frac{4}{9}$.
 Tesamen 424-08-02.

= 0 =

OPGEDRAGEN DOOR PATER LAZARUS ZONDERLAND, AAN DE TANTES MINA EN MARIE MEEKES
te LICHTENVOORDE, BIJ GELEGENHEID VAN HET PRIESTERFEEST VAN PATER JAN KRUIP.
IN 1946/1947.

An de Tantes....

Zo wied van hier, zo deep' in 't land
In d'olde stad van Leiden,
Waar alles geet naor and'ren trant,
Wao'j bos neet zeet, noch roggeland,
Maor möllen wal en weiden.

Daor he'k zo menigen donk'ren nach'
Op miene kloostercelle,
As 't late uur gin slaop mi-j brach !
An 't goeie Lechtenvoorde e-dach',
Dat za'k ow wal vertellen.

Want och, i-j zit wao'j zitten mag,
In 't oosten of in 't westen,
I-j blieft altied van 't eender slag
En waar de zonne ow 't eerste zag,
Daor veul i-j ow 't beste.

Daor he'j as jonge rond-espookt
Op schone en op klompe
Daor he'j de eerste pispe e-reukt
Daor gaf 't harde leven ok
De allereerste stompe.

Daor zag i'j Griet dee 's Maondags kwam,
Jödinne, kwiek en heiter,
Daor dee'j deur 't dorp met Möllen Jan
En vader dee, as 't aovend was
't Verhaal van Jan de Scheiter.

Wee kennen Stronten Sie: ne neet,
Loo-Mie: ne en Baede Mientjen
Of Swieps den met petrollie reed
En Maasjen den in lompen deed
En 't kromme Hommel Sientjen?

't Is al veurbi'j, dat he'w e-had
't Klinkt olderwets dee namen
No's Lechtenvoorde haost ne stad
Mez bioscoop en zonnebad
En grote winkelramen.

No praot de deerns van Miep en Jo
Net eender as de stadsen
De jongens neemt zich Wil en Ko
En Herreman heet Memmy no...
Ik spi'j op al dee fratsen !

Maor jao, wat andert n'olden man
An eigengereede blagen
'k Bin nog maor bli-j, dat völle van
Den olden tied, van 't goeie dan
Besteet tot op vandage.

En van dat goeie, of is 't neet zo
Is 't allerbeste wisse
Twee vrouweleu dee hier en no
An taof'le zit, echt vrom en vro,
Wee't bunt, dat kö-j wal gissen.

Jao, 't bunt de tantes uut d'n hook
Dat kan 'n kind nog wetten,
En word z'ok witter dan ne dook.
Of purperrood of wat dan ok
'k Mot aer in de zonne zetten.

De tantes bunt 't zinnebeeld
Van de echte Roomse vrouwen,
Wat heb z'al leed neet glad e-streeld
Wat heb z'al wonden neet e-heeld
Wat heb ze helpen bouwen.

Zee grennen neet alleen bi-j leed
Ze heelpen 't ok herstellen.
En God - en niemand anders - weet
Wat tantes waren bi-j verdreet
Ik kan dat neet vertellen.

Ze laeft zo stille hen, dee twee
En blie:ft maor 't leefst verborgen,
Maor nimmer sprekt ze 'n weigerend "nee"
En nooit ok vraagt ze "wat of wee"
As 't heet veur and'ren zorgen.

Dree moders hebt de kindre had
Heur moder en de tantes
Dree leidsters op 'n laevenspad
Dat zat dee kindere wal's neet glad
As t'er wat an de hand was.

Maor nameloos was 't völle good
Da'k op heur naam mag zetten,
Heur harten stroom'n aovervlood
Van leefde uut, op klein en groot
Wee zal dat ooit vergetten !

Ze denkt an Gerard stoer van stam
Met Canadese grillen
Ze denkt an Zus in Rotterdam
En zucht ' dat Harry terugge kwam
Heur harte steet neet stille.

De nach' lig' heel van steernenglans
Of duuster op de dake
Zee denkt an Bennie, Paul en Frans
An Antoon, den met deerns al danst
En Hemmy bi-j te Brake.

En dan: Wat was den Neomist
Ok tantes trots vanmorgen
Want dat e hier no bi-j ons is
Dat hef e ok veur 'n deel gewis
Te danken an her zorgen.

Ik hoppe dan da'w heel wat jaor'n
De tantes nog mag hollen
Dat God ze lange nog mag spaor'n
En dat bi-j heur nog heel wat boer'n
't Glaesken op mag hollen !

1946.

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013